Тема: **Мөстәкыйль сүз төркеме: сыйфат. Сәнгатьле сөйләмдә сыйфатларны куллану.**

Сыйныф: **9**

Фән: **туган тел**

Исемгә морфологик-синтаксик анализ ясарга.

Күзләремдә минем – халык гаме,

Йөзләремдә минем – ил төсе...

/И.Юзеев/

Сыйфатларны табарга, нинди җөмлә кисәге булуын билгеләргә.

Халкым минем - батыр халык,
Ярдәмчел һәм матур халык.
Күпме чит-ят милләтләргә
Бөекләрен биргән халык.

/ Р.Сибат/

СЫЙФАТ

нинди? кайсы? кайдагы?

СЫЙФАТ
МАТУР
кыз
машина
йорт
күлмәк
чәчәк
СЫЙФАТЛАНМЫШ

Сыйфатларның ясалышы

сыйфат				
тамыр	ясалма			
	кушымча ялгану юлы белән ясалган сыйфат	кушма сыйфат	парлы сыйфат	тезмә сыйфат
	тамырга кушымча ялганып	ике сүз кушылып	ике сүз парланып	берничә сүз тезелеп
матур	*оялчан*	*халыкара*	*ата-аналы*	*куе яшел*

Сыйфат дәрәҗәләре

Сыйфатның исемләшүе

Белемле балалар олимпиадада катнаша.

Белемлеләр олимпиадада катнаша.

сан

Минем акыллы кызым!

Минем акыллым.

тартым

Матур кызга теләсә нинди күлмәк килешә.

Матурга теләсә нинди күлмәк килешә.

килеш

Сыйфатланмышы төшеп калган сыйфат исемләшә.
Исемләшкән сыйфатлар сан, килеш һәм тартым белән төрләнәләр.

Сыйфатка һәм исемләшкән сыйфатка морфологик анализ ясау

Көчле кешедән курыкма, **үчледән** курык.

Мәкаль

Көчле *— асыл сыйфат, ясалма, гади дәрәҗәдә, сыйфатланмышы —* ***кешедән*** *сүзе.*

Үчледән *— исемләшкән сыйфат, берлек санда, тартым белән төрләнмәгән, чыгыш килешендә.*

Ул авылның,- һич онытмыйм,-һәр ягы урман иде,
Ул болын, яшел үләннәр хәтфәдән юрган иде.
Зурмы? Дисәң,зур түгелдер,бу авыл бик кечкенә,
Халкының эчкән суы бик кечкенә –инеш кенә.
Урманында кып-кызыл кура җиләк тә җир җиләк;
Күз ачып йомганчы, һичшиксез, җыярсың бер чиләк.

1 нче бирем. Өзекне сәнгатьле укырга, сыйфатларны табып әйтергә.

2 нче бирем. Аларны сыйфатланмышлары белән дәфтәрләргә язып алырга.

3 нче бирем. Сыйфатларны табап, дәрәҗәләрен билгеләргә; 2 сыйфатка морфологик-синтаксик анализ ясарга.

...Курайчыны берничә мәртәбәләр күрсәм дә, мин аның кайсы авылдан, кем икәнен белә алмадым. Аны шул муллалар үзләре базардан ияртеп кайталар иде. Аз гына **кылый,** аз гына **шадра**, **озын буйлы** бу агай, минемчә, **бик шәп** курайчы булгандыр. Бик дәртләнеп, бик рәхәтләнеп, ничектер, җиңел итеп, гүя уйнап кына тарта иде ул үзенең кураен! Әмма шул ук вакытта ул кураеннан гаҗәп **саф, гаҗәп иркен** тавышлар чыгара белә һәм шуны искиткеч озын итеп, бормаландырып суза да ала иде. Кыскасы, тәмам җилеккә үтәрлек итеп уйный иде агаебыз!.. (Ә.Еники «Курай»)

ТЕСТ

1.Сыйфат предметның.... белдерә.

а) исәбен; ә) исемен; б) билгесен.

2.Сораулары:

а) нинди,кайсы? ә) нишли? б) кем? нәрсә?

3.Бик төз сыйфатының дәрәҗәсе

а) кимлек; ә) артыклык; б)гади.

4.Мәрхәмәтсез ясалышы ягыннан нинди сыйфат?

а) ясалма; ә) тамыр; б)парлы.

5.Явыз сүзенең синонимы

а) усал; ә) яхшы.

6. Ясалышлары буенча сыйфатлар

а) тамыр, кушма, парлы булалар;

ә) тамыр, ясалма, кушма, парлы, тезмә булалар;

б) тамыр, ясалма, кушма, парлы, тезмә, кыскартылма булалар.

Өй эше

1.“Шүрәле” поэмасыннан сыйфатларның исемләшү күренешенә мисаллар язып килергә.

2. 35 нче бит укырга.

3. Сорауларга җавап биререгә (телдән).

- Нәрсә ул сыйфатланмыш?

-Сыйфатның нинди дәрәҗәләре бар?

- Нинди сүз төркеме сыйфат дип атала?

- Нинди сыйфатлар синоним, ә кайсылары антоним сыйфатлар дип атала?

сыйфатлар дип атала?

- Сыйфатлар күбрәк җөмләнең нинди кисәге булып киләләр?

- Ясалышы ягыннан нинди сыйфатлар була?

- Сыйфат ясагыч кушымчаларны атагыз?

- Ясалма сыйфатлар нәрсәләр ярдәмендә ясала?